

В. В. Терехова¹⁸, аспірантка

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
**ТРИПСИ (THYSANOPTERA) У ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЯХ
СЕНПОЛІЙ В УКРАЇНІ**

Сенполії, або узамбарські фіалки (*Streptocarpus* sect. *Saintraulia*) – одні з найпопулярніших кімнатних рослин в Україні та загалом у світі. Вирощування та гібридизація сенполій в Україні в останнє десятиріччя набуло рекордної популярності, отже обмін та перевезення рослин по різних регіонах здійснюються надзвичайно інтенсивно. А разом із посадковим матеріалом сенполій активно поширюються по квіткових колекціях і фітофаги, зокрема трипси (Thysanoptera). Серед комах, що шкодять сенполіям, саме трипси мають найбільше значення.

Вивчення ентомофауни домашніх колекцій рослин надзвичайно ускладнено, оскільки доступ до приватних колекцій закритий, або обмежений бажанням вирощувача; у більшості випадків неможливий особистий збір матеріалу. Але переважна більшість рослин, що культивуються, зосереджені саме у приватних колекціях і разом з цими рослинами трипси поширюються і завозяться у нові локації.

Отже, ентомологічний матеріал збирався поступово, протягом 2012–2022 рр. Зразки комах, або зразки рослин з пошкодженнями надсилалися авторці з приватних колекцій сенполій з різних областей України, проаналізовано схеми обробок та отриманий результат. Також матеріал збирався на рослинах промислового вирощування, що продавалися у супермаркетах та рослинах з власної колекції авторки. Загалом проаналізовано близько 80 зразків та переглянуто більше 500 екземплярів Thysanoptera.

Всього на сенполіях в Україні нами виявлено щонайменше 7 видів трипсів: *Parthenothrips dracaenae* (Heeger, 1854), *Hercinothrips femoralis* (Reuter, 1891), *Chaetanaphothrips orchidii* (Moulton, 1907), *Echinothrips americanus* Morgan, 1913, *Thrips tabaci* Lindeman, 1889, *Frankliniella occidentalis* (Pergande 1895), *Frankliniella* sp. Серед визначених видів лише *Thrips tabaci* трапляється в Україні у відкритому ґрунті, усі решта є чужорідними видами, що здатні розвиватися лише у захищеному ґрунті за стабільно високих температур.

---

¹⁸ Науковий керівник – Шабанов Д. А., д-р біол. наук, професор

Найбільш численними та поширеними на сенполіях виявилися 3 види трипсів: *Frankliniella occidentalis*, *Thrips tabaci* та *Chaetanaphothrips orchidii*. Ще три види були зареєстровані лише в одиничних зразках – *Parthenothrips dracaenae*, *Hercinothrips femoralis* та *Echinothrips americanus*.

Frankliniella occidentalis (західний квітковий трипс, каліфорнійський трипс) – один з головних інвазивних шкідників у квітникарстві та тепличній культурі у всьому світі – виявився також найпоширенішим у колекціях сенполій в Україні. На цей вид припадає 52 % виявлених зразків. На сенполіях розвивається переважно у квітках, харчується пилом та соком пелюсток, спричиняє висипання пилку з пиляків (фото 1), передчасне всихання квітів і бутонів, загальне пригнічення рослини, а також є потенційним переносником небезпечних вірусних захворювань.

Chaetanaphothrips orchidii (орхідний трипс, антуріумний трипс) також є дуже поширеним шкідником сенполій в Україні, за кількістю виявлень знаходиться на другому місці – 30 %. На відміну від *F. occidentalis*, орхідний трипс розвивається на листових пластинах, личинки висмоктують сік з клітин епідермісу, викликаючи появу характерних «доріжок» (фото 2) або роблячи поверхню листа шагреневою, ніби поколотою голками. У подальшому пошкоджені листя можуть уражуватися гнилями і відмирати.

Рис. 1. а) просипаний пилок на квітці сенполії, симптом ураження *F. occidentalis*; б) пошкодження листя, *Ch. orchidii*; в) імаго *Ch. orchidii*

Thrips tabaci (тютюновий трипс) траплявся у 15 % проаналізованих зразків. Серед трипсів, виявлених нами на сенполіях, це єдиний вид, що може розвиватися у відкритому ґрунті, він також є надзвичайно поширеним шкідником овочів (передусім, цибулі). Так, потенційними шляхами потрапляння тютюнового трипса у колекції

сенполій є не лише занесення з посадковим матеріалом кімнатних рослин, а також активне розселення комах з відкритого ґрунту, або з овочів. *T. tabaci* на сенполії розвивається у квітках, подібно до західного квіткового трипса, спричинює схожі симптоми – просипаний пилок, сухі плями на пелюстках. Але через дрібніший розмір та прихований спосіб життя може довше залишатися непоміченим, викликаючи передчасне засихання квіток та бутонів, пригнічуючи ріст та здоров'я рослини.

Особливістю контролю трипсів в умовах приватної колекції (на відміну від умов відкритого ґрунту, великих оранжерей і тепличних комплексів) є потенційна можливість (і доцільність!) повного знищення популяції шкідника. Це не лише забезпечує якість вирощення рослин і повне розкриття їх потенціалу, а і запобігає виникненню низки проблем, пов'язаних із інвазіями комах на нові території, збільшенням резистентності шкідників до інсектицидів тощо. У подальшому чистота вільної від шкідників колекції рослин підтримується через дотримання низки правил, найважливішим з яких є обов'язкова вхідна обробка нових рослин, що надходять до колекції.

Перед обробкою сенполій від видів, що розвиваються переважно у квітках (західний квітковий трипс, тютюновий трипс) рекомендовано видалення усіх квітконосів – так фізично прибирається значна частина популяції комах, видаляється найцінніша частина кормової бази (пилок та пелюстки). Ще одним важливим аргументом на користь видалення квітконосів є той факт, що системні інсектициди зазвичай дуже погано проникають у генеративні органи рослин.

При складанні схем обробок рекомендуємо такі загальні правила:

1. схема має обов'язково включати не менше двох – трьох препаратів на основі діючих речовин з різних класів пестицидів (авермектини, неоникотіноїди тощо) та різним механізмом дії (контактно-кишковий, нервово-паралітичний тощо);
2. кратність обробок – не менше трьох;
3. Мінімальний термін тривалості обробки – 3–4 тижні.

Одним з оптимальних варіантів є схема, що включає три обприскування контактними препаратами з групи авермектинів з інтервалом у 7 діб і паралельно з цим два проливи ґрунту системними препаратами зі зміною діючої речовини.